

МЕРОНІМІЯ В ДЗЕРКАЛІ РІЗНИХ ЛІНГВОКУЛЬТУР

Статтю присвячено висвітленню логіко-філософського підґрунтя існування меронімічних відношень (відношень між частиною та цілим) у лексичній системі мови, особливостям мовної реалізації цього типу семантичних відношень у різних лінгвокультурах та визначенню способів категоризації відношень між частиною та цілим носіями різних мов.

Ключові слова: мероніми, меронімія, полісемія, наївна картина світу, таксономія, гіпомеронімія.

1. Організація лексичної системи мови вже не раз ставала об'єктом різноаспектних лінгвістичних досліджень у ономасіологічному, семасіологічному, когнітивному аспектах тощо. Питання існування та розробленості лексичної семантики залежить від можливості опису та дослідження величезного обсягу різномовного лексичного матеріалу за конкретними параметрами та критеріями [Materynska 2012, 2013, 2014]. Особливого значення набуває дослідження співвідношень між окремими одиницями лексичної системи мови, оскільки вони підпорядковані логічній організації дійсності та її відбиттю у мовній свідомості людини; тобто пізнання семантичних законів має спиратися також на закони логіки і надавати можливість створення неабсолютної, але достатньо точної моделі організації лексичної системи у різних мовах. З огляду на це таксономія є одним із базових параметрів лексичної типології та зіставної семантики [Падучева, с. 30]. У широкому розумінні під таксономією розуміють сукупність принципів та засобів або ж правил класифікації тих чи інших об'єктів. Таксономічні відношення характеризуються належністю тієї чи іншої одиниці до певного класу [Левицкий, с. 223]. Таксономічний принцип притаманний багатьом науковим класифікаціям світу природи, наприклад, біологічній класифікації царства тварин. У більш вузькому розумінні таксономія – це відношення змістовного включення між поняттям, що підпорядковує, є узагальнювальним, та поняттям, яке йому підпорядковується. Таксономія є ієрархічною логічною організацією певної системи понять, для лексичної системи вона є одним із основних її вимірів, що дозволяє систематизувати різноманітний лексичний матеріал та знання про нього. Різновидами таксономічних відношень є відношення гіпо-гіперонімії та досліджуване відношення меронімії. На перший погляд, вони є схожими за своєю суттю, але при детальнішому вивченні їхніх характеристик вони демонструють суттєві розбіжності, які безпосередньо впливають на їхнє функціонування у мові [Górska, p. 110]. Розрізнення цих типів семантичних відношень є кардинальним для визначення впливу, який вони здійснюють на формування семантичної організації лексичних одиниць та на характер їхньої взаємодії у лексичній системі.

1.1. Актуальність цього дослідження визначається необхідністю системного вивчення лексичної системи мови та базових типів семантичних відношень у ній,

меронімія при цьому розглядається як один із важливих типів парадигматичних відношень, який може виступати моделлю для вивчення закономірностей семантичного розвитку лексичної системи загалом.

На меті здійсненої розвідки – визначити особливості меронімічного типу відношень у лексичній системі мови та продемонструвати відмінності категоризації дійсності за допомогою цього типу парадигматичного (логіко-філософського та семантичного) типу зв'язку у лексичній системі мови. **Об'єктом дослідження** є лексеми на позначення частин цілого (мероніми) у німецькій та англійській мовах та їхні лексико-семантичні варіанти (ЛСВ). Використано також дані дослідження однієї з тематичних груп меронімів, а саме соматизмів (найменувань частин тіла, далі також НЧТ) на матеріалі 11 мов (індоєвропейських та урало-алтайських). **Предмет дослідження** складають особливості сприйняття та категоризації меронімічних відношень у різних лінгвокультурах.

1.2. Емпіричний матеріал дослідження системи меронімів на матеріалі німецької та англійської мов [Материнська 2012; Materynska 2013, 2014] складають лексичні одиниці, отримані шляхом суцільної вибірки з репрезентативних тлумачних та перекладних словників. Для відбору та аналізу мовного матеріалу було використано також тематичні, ідеографічні, етимологічні словники, електронні бази даних (Projekt Deutscher Wortschatz, 1998-2012), енциклопедичні джерела тощо. Загальний обсяг вибірки під час дослідження системи меронімів у німецькій та англійській мовах [Материнська 2012] становить 4730 лексичних одиниць (6098 ЛСВ) у німецькій мові та 1888 лексичних одиниць (6091 ЛСВ) у англійській мові. Отже, у двох досліджуваних мовах проаналізовано 6618 лексичних одиниць, загальна кількість їхніх значень складає 12 189 ЛСВ. Дані здійсненого типологічного дослідження соматизмів на матеріалі індоєвропейських та урало-алтайських мов [Материнська 2009; Materynska 2012, 2012а, 2014] становлять 665 НЧТ (2882 ЛСВ), де стандартна мова представлена 665 НЧТ (1867 ЛСВ), у сленгу та термінологічній галузі досліджено 109 НЧТ (304 ЛСВ) та відповідно 150 НЧТ (711 ЛСВ).

2. Уже в античні часи співвідношення між частиною та цілим були описані за допомогою базових логічних аксіом в працях Платона [Platon 1987] та Аристотеля [Aristotle 1912]. Дві основні позиції, що домінують при потрактуванні цих відношень, – це голістична концепція або ж холізм, що постулює примат цілого над частинами та неможливість виведення цілого з суми його частин, та мерізм, який стверджує, що ціле дорівнює сумі його частин [Handbook of Metaphysics and Ontology, p. 665]. Від періодів Античності, Середньовіччя й до сьогодення ці концепції розвиваються та синтезуються в тому, що відношення між частиною та цілим можна успішно розглядати згідно обох позицій. Аристотель визначає у «Метафізиці» ціле як таку сутність, в якій не є відсутньою жодна з необхідних їй від природи частин та таку, що містить елементи, які входять до її складу, утворюючи синергетичну єдність [Aristotle 1912, p. 281]. З його погляду, духовні сутності не можна розділяти на складові, він виходить з позицій холізму. Поняття паритивності він пов'язує з існуванням квантитативності, ставить питання розмежування гетерогенного та гомогенного цілого [Aristotle 1912, p. 279]. Так, гетерогенні об'єкти можуть складатися з гомогенних, але не навпаки, що

він ілюструє на прикладі складу частин тіла тварин [Aristotle 1912, p. 283]. Аристотель також обговорює питання збереження цілісності, можливості його деформації та руйнації [Handbook of Metaphysics, p. 666]. Згідно цих міркувань відділення, наприклад, волосся не зумовлює руйнації людини як цілого, вона також може втратити палець і залишитися цілим, яке функціонує, але це неможливо за умови втрати голови чи серця [Aristotle 1912, p. 283]. Тож, ставиться питання про потенційно відчужувані та невідчужувані частини, яке у сучасних лінгвістичних студіях слугує одним із важливих критеріїв опису меронімічних відношень [Gerstl 1995, Tversky 1990].

2.1. Платон у діалозі *Парменід* [Platon 1987] формулює постулати трактування цілого (торкається аксіоми іррефлексивності або ж асиметрії (ASYM: коли $a < b$, тоді не може бути $b < a$) та транзитивності (TRANS: якщо $a < b$, а також $b < c$, то $a < c$ (тобто якщо a є частиною b , а b у свою чергу є частиною c , тоді a є також частиною c)). Він відштовхується від протилежного, формулює за допомогою діалогу між еллінськими філософами дві антонімічні думки: 1) ціле має частини; 2) ціле не має частин [Platon, S. 47-51]. Якщо ціле не має частин, то воно не має меж і тоді воно є безкінечним, не має форми, не існує у часі та просторі, не може бути вимірним. З іншого боку, якщо воно має частини, то необхідно вирішити питання стосовно того, що є первісним поняттям: ціле чи його частини; з'ясувати, як рухається процес пізнання: ціле пізнається через пізнання його частин чи навпаки; встановити чи можна звести ціле до суми його частин чи ні? [Platon, S. 11; 21; 63] Платон підкреслює примат цілого, але як дійсно ціле він розглядає лише продукт духовної діяльності людини, який не може визначатися сумою його частин [Platon, S. 21]. Натомість він виокремлює механістичне ціле, яке складається з матеріальних об'єктів та може відповідати сумі його частин.

2.2. Сучасна філософська думка розрізняє органічне та неорганічне ціле, при цьому неорганічне ціле більше обумовлюється характеристиками його частин, а органічне ціле (як-от: біологічні об'єкти, соціальні структури) визначає властивості своїх частин [Handbook of Metaphysics, p. 663; Husserl 2009]. Отже, сукупність трактується як ціле, чії елементи можуть отримувати якості, притаманні всій сукупності або ж цілому, поєднуються за певними законами та не демонструють цих властивостей поза межами сукупності або ж системи цілого. Згідно короткого огляду основних постулатів логіки та філософської думки, про які йшлося, меронімія є важливою для цілої низки дисциплін, що є життєво важливими для людини з погляду осягнення нею свого місця у світі та практичного застосування принципів розбудови системи відношень між частиною та цілим для розробки комп'ютерної лінгвістики, а отже її формальної метамови, синергетичного підходу до трактування відношень між мовною та позамовною дійсністю. Зазначені питання висвітлюються у багатьох сучасних працях, що поєднують засади формальної логіки та лінгвістичного підходу до дослідження меронімічних відношень [Brown 2002, Chaffin 1992; Cruse 1979; Gerstl 1995; Iris 1988; Lutz 1996; Tversky 1990; Winston 1987]. У низці робіт Е. Рош [Rosch 1977] на матеріалі меронімів проілюстровано принципи «наївної» таксономії (сегментації дійсності) носіями різноструктурних мов [Andersen 1978].

3. Досліджений у цій роботі обсяг емпіричного матеріалу дозволяє зробити деякі узагальнення щодо сприйняття та категоризації відношень меронімії носіями різних

мов. У цілому можна сформулювати такі узагальнення щодо сприйняття та категоризації відношень між частиною та цілим носіями германських мов: 1) тематичні групи меронімів, до складу яких належать позначення частин конкретного матеріального об'єкта (соматизми, найменування частин рослин, частин неживої природи, частин артефактів та частин сукупностей), засвідчують більше спільних рис, аніж відмінних, оскільки належать до давнього, а отже, і спільного за походженням, шару лексичної системи досліджуваних мов; 2) основні відмінності, що спостерігаються у семантичній структурі лексичних одиниць, які входять до їхнього складу, стосуються продуктивності окремих моделей їхнього полісемічного розвитку та є відбиттям відмінностей у соціальному та побутовому устрої етносів, які знаходяться у фокусі цього дослідження. Розширення мовного набору під час дослідження семантики соматизмів також продемонструвало універсальність більшості уявлень людини про сегментацію світу на підставі антропоцентричного світобачення, утім були також виявлені суттєві розбіжності, які пояснюються наявністю етнокультурної специфіки в різних соціумах.

3.1. Спільним для різних мов світу є формування в межах уявлень людини про своє тіло системи «наївної», ненаукової анатомії, унаслідок чого соматизми стають потужним джерелом поповнення меронімічної лексики шляхом семантичної деривації, тобто за рахунок розвитку полісемії на підставі метафоричних переносів (антропоморфної метафори) та метонімії. У обох мовах частотним є проведення паралелей між органами тіла людини та її здібностями, відчуттями, психічними характеристиками, що відбивається у формуванні абстрактних переносних значень соматизмів, наприклад, нім. *Busen*, англ. *bosom* (букв. 'грудь') 'вмістилище почуттів, душа', *Kopf* (букв. 'голова'), 'розум', англ. *lip* (букв. 'губа') 'нахабство, зухвалість', нім. *Gesicht*, англ. *face* (букв. 'обличчя') 'зовнішня сторона, імідж', япон. *shinzō* (букв. 'серце') зухвалість, лат. *auss* (букв. 'вухо') 'слух, гарне сприйняття'. Для багатьох індоєвропейських мов, зокрема германських, характерним є позитивне сприйняття верхньої локативної зони людського тіла та більш негативне сприйняття нижньої локативної зони. Верхня локативна зона відзначається також найважливішим, центральним для людини значенням, що відбивається на регулярних моделях метафоричних переносів з НЧТ, розташованих у верхній локативній зоні тіла людини на позначення, центральних, кардинальних, понять, важливості чогось: нім. *Herz* (букв. 'серце') 'центр, ядро'. Німецькій мові притаманна значна деталізація найменувань сегментів людського тіла за рахунок використання великої кількості композитів на позначення тієї чи іншої частини тіла, специфікація яких досягається поєднанням декількох соматизмів. Для німецької мови особливо характерним є створення топонімії власного тіла, адже на позначення частин тіла людини та тварини у складі композитних утворень дуже часто використовуються локативні поняття, наприклад, *Körperstelle* 'ділянка тіла'. Спостерігається тісний взаємозв'язок між соматизмами та найменуваннями частин рослин, їхніх видів (нім. *Löwenmaul* 'левиний зев', *Löwenzahn* 'кульбаба'); позначеннями частин тіла тварин / їхніх видів, на позначення яких часто вживаються саме соматизми, наприклад, нім. *Nase* (букв. 'ніс') також має значення 'вид риби (подуст)'. На первинному етапі свого розвитку значна кількість соматизмів виникла на підставі

метафоричних переносів з предметів побуту на позначення частин тіла (наприклад, значення нім. *Schädel* та англ. *skull* (букв. 'череп'), відбувався за рахунок метафоричного переносу за подібністю форми та функції: 'посуд для пиття, коробочка', пізніше 'кришка', 'черепна коробка'. На сьогодні зворотня тенденція є продуктивною: соматизми використовуються для позначення частин різних артефактів (нім. *Nase*, англ. *nose* 'ніс' має також значення 'ніс як частина певного артефакту: посуду, транспорту, наприклад, передня частина літака, авто та ін.'). Сприйняття світу природи через призму її корисності для людини відбивається на тому, що частини тіла тварини розглядаються людиною як умовно відчужувані, оскільки вони можуть слугувати їй їжею: наприклад, нім. *Ochsenzunge* 'язик бугая (приготований як страва)', англ. *oxtail* 'хвіст бугая (використовується для приготування супів та соусів)'.

3.2. Важливим стереотипом для носіїв англійської мови є асоціація, пов'язана із найменуваннями частин будівель, що втілює ідею «Мій дім – моя фортеця»; згідно із таким стереотипом усі позначення несучих елементів конструкції, підґрунтя, фундаменту розвивають переносні значення, пов'язані із відчуттям стабільності, захищеності: англ. *tower* букв. 'вежа, башта', *pillar* 'стовп' – 'опора суспільства, надійна людина', *keystone* букв. 'замковий (ключовий) камінь (склепіння, арки)', 'наріжний камінь; основний принцип'. Такий стереотип також демонструє перехід уявлень, пов'язаних із матеріальними частинами об'єкта, до царини емоціональної оцінки явищ, уявлення про міцний фундамент, опору пов'язуються з позитивним відчуттям стабільності. Згадані частини споруд є найважливішими для функціонування будівлі, гарантією того, що вона не зруйнується. В уявленні людини саме така опора їй потрібна для того, аби її життя не зазнало руйнівних змін. Визначальне значення в обох досліджуваних мовах мають також позначення інструментів, зброї, адже саме ці предмети забезпечують життєздатність людини, можливість щось робити, захищатися. Вони належать також до базової лексики, яка має спільноіндоевропейське походження.

3.3. Німецькій та англійській мовам властиве диференційоване позначення частин цілого згідно з їхніми функціями, формами. Значна кількість лексичних одиниць на позначення поняття «частини» позначає уламки деформованого цілого, у семантичній структурі яких може міститися інформація щодо причин руйнації. Такі лексеми мають великий семантичний потенціал. Значення деформованості у свідомості мовця часто пов'язується зі значенням неважливості, малої цінності: нім. *Fetzen* 'кляпоть', англ. *rag* 'лахміття, кляпоть' мають переносне значення 'дешева сукня, яка погано сидить, лахміття'. Поясненням цьому слугує семантична ознака невідчужуваності, притаманна більшості меронімів у прямому значенні. Видалення певного фрагмента з цілого спричиняє його руйнацію, а отже порушує цілісність. Як вже зазначалося, поняття цілісності є первинним та глибоко закоріненим, підсвідомим, отже будь-яка спроба його порушити сприймається як негативне явище. З іншого боку, людина функціонує постійно реалізуючи принцип сегментації цілого у своїй свідомості, вона вирізняє менші сегменти, частини як конкретних, так і абстрактних понять. Негативна конотація, пов'язана із виділенням частини з цілого, є характерною саме для позначень конкретних матеріальних об'єктів, які у разі розділення зазнають видимої

деформації. Це не стосується понять та об'єктів, які підлягають сегментації лише у ментальному світі людини та позначають частини абстрактних понять, наприклад, нім. *Auszug*, англ. *excerpt*, *extract* 'витяг (з документа)'

3.4. Квантитативні мероніми тісно пов'язані з матеріальним побутом людини, оскільки на початку формування метричної системи людина використовувала параметри власного тіла, різні предмети та ємності, контейнери для вимірювання та відмірювання. У німецькій та англійській мовах збереглося багато таких позначень: нім. *Sack*, англ. *sack* 'мішок як міра чогось', англ. *spindle* (букв. 'веретено') 'міра прядива', *pole* (букв. 'жердина') 'міра землі, площі 5 ½ ярда'; нім. *Barrel*, англ. *barrel* (букв. 'бочка') 'барель, англійська ємність, що дорівнює 167,3 літри, у міжнародній торгівлі 159 літрів', нім. *Anker* (букв. 'невелика бочечка') 'старовинна німецька міра рідини у 34-36 літрів', англ. *bushel* походить від середньоірландського *boss*, *bass* 'долоня' 'міра ємності фруктів, овочів і под.' Така система була неуніверсальною, визначалася особливостями побуту конкретного етносу.

3.5. Локативні мероніми в англійській мові демонструють важливість та глибoku закоріненість у мові значення землі для людини. Зафіксовано велику кількість локативних меронімів на позначення частини простору за правом володіння, наслідування, за власником: наприклад, *husbandland* 'ділянка, яку обробляє та на якій безпосередньо мешкає її власник на відміну від загальної території у володінні (лексема *husband* раніше мала значення не 'чоловік', а 'власник, господар дому)', більшість таких позначень походять з часів феодального ладу і вказують на тип володіння, якого вже не існує: англ. *fosterland* (від дангл. *fōstorland* = *fōstor* 'їжа, прожиття'+ *land* 'земля') 'ділянка, що надавалася у розпорядження монахів', *bookland* (від дангл. *bōcland* = *bōc* 'книга, закон'+ *land* 'земля').

3.6. Сегментація темпоральних понять є різною у межах генетично споріднених та ареально близьких індоєвропейських мов. Поняття доби, тобто 24 годин, членується на часові проміжки у свідомості носіїв різних мов неоднаково. Номінативна одиниця на позначення *доби* є лексичною лакуною для більшості західноєвропейських мов. Так, укр. лексеми *доба*, рос. сутки, дат. *døgn*, лат. *diennakt* (букв. 'день та ніч') відповідатимуть англ. словосполучення *24 hour period*, нім. *24 Stunden*, італ. *ventiquattro ore* 'період 24 годин' та англ. *day and night*, фр. *nuit et jour*, нім. *Tag und Nacht*, італ. *giorno e notte*, ісп. *noche y día* 'день та ніч'. Німецька лексема *Tag*, англ. *day*, дат. *dag*, фр. *jour*, італ. *giorno*, ісп. *día* мають значення 'день (12 годин)' та 'доба (24 години)', значення *доба* виражається на рівні полісемії, а не позначається окремою лексемою, як, наприклад, в українській та російській мовах. Темпоральні мероніми у німецькій мові засвідчують стереотип важливості порядку та чіткості й акуратності у розподілі часу, найдрібніших його сегментів. Це характеризує також темпоральні мероніми в англійській мові, втім ступінь структурованості часового простору в німецькій мові є вищим. Такий стереотип є базовим для німецької мови, в якій впорядкування простору та часу за чітко визначеним сценарієм є неодмінною складовою менталітету її носіїв (нім. *Nachmittagszeit* 'час після обіду', *Zahlungstermin* 'термін сплати', *Wartezeit* 'час очікування'). Отже, можна стверджувати, що за наявності безперечних універсальних рис семантичної організації досліджуваних меронімів та їхнього сприйняття

у германських мовах, фіксуються певні відмінності навіть у цих близькоспоріднених мовах, що пояснюються їхніми культурноспецифічними особливостями. Важливим для тунгусо-маньчжурської групи мов є зв'язок між НЧТ та просторово-часовими уявленнями, напр.: евенк. *аркан* 'спина, плече, лопатка, тил, зад, задня сторона, захід'; евенк. *һорон* 'маківка, тім'я, череп, верхівка дерева, січень, лютий', евен. *һэјэ* 'тім'я, маківка, верх, zenit, січень', що є незвичним для індоєвропейських мов.

Виявлення зазначених стереотипів сприйняття відношень між частиною та цілим в межах виокремлених тематичних груп меронімів є важливим також для розуміння їхніх структурних особливостей, які виходять не тільки з загальної будови досліджуваних мов, але й з реалізації сегментації цілого мовними засобами. Пріоритетним є виявлення основних способів позначення цілого у найменуванні частини та визначення типів семантичного кодування прототипічного цілого або ж його виду у назві частини імпліцитно або ж експліцитно.

4. Зазначене дозволяє сформулювати так узагальнення:

4.1. Відмінності у сформованій мовній картині світу відбиваються на семантиці лексичних одиниць, що проявляється у різній концептуалізації носіями конкретних мов певних фрагментів об'єктивної дійсності, побудові її лінгвоспецифічних моделей та обумовлює у мовному плані різну логіко-семантичну сегментацію навіть базових для людини понять.

4.2. Логічне підґрунтя явища меронімії уможливує пошук кореляцій між мовними та позамовними чинниками існування виявлених семантичних зв'язків з-поміж елементів меронімічної системи. Як логіко-класифікаційний засіб організації лексичної системи мови меронімія є важливим об'єктом для з'ясування та типологічного вивчення мов. Меронімі також дозволяють рельєфніше визначити особливості перенесення людиною її когнітивних механізмів на формування мовних моделей як засобів їхнього вираження.

4.3. Існування небіологічної, «наївної» сегментації цілого, яка відрізняється від її наукового аналогу, доведеного та правильного, здійснює значний вплив на розвиток полісемії меронімів, який ґрунтується на асоціативних зв'язках та суміжності, яку людина відновлює у своїй свідомості, впорядковуючи загальновідомі факти про об'єкти довкілля. Процес синтезу та сегментації знання про відношення між частиною та її цілим відбувається при цьому не тільки із залученням об'єктивних факторів, але й на підставі суб'єктивного бачення та типізації людиною системи позначень частин. Істотний вплив на сегментацію цілого у свідомості людини відіграють її міфологічні та космологічні уявлення, що походять з давніх часів.

4.4. Для досліджуваних германських мов вагоме значення мають римська та грецька міфологічні системи, оскільки запозичення лексики із цих мов відбувалося внаслідок адаптації певних традицій та стереотипів, латинська мова, як відомо, є важливим підґрунтям розвитку англійської мови. Найвідоміші аксіоми відношень між частиною та цілим дійшли до теперішнього часу з періоду Античності у майже незмінному вигляді. Вони позначаються на наборі семантичних ознак у прямому значенні меронімів, для яких семантичні ознаки транзитивності та асиметричності (нерефлексивності) є вагомими. Певна констеляція семантичних ознак у прямому

значенні меронімів відбиває тип відношення між цілим та його частиною та впливає на їхній подальший семантичний розвиток.

Перспектива запропонованого дослідження полягає у можливості подальшого вивчення семантичних зв'язків у лексиці із застосуванням розробленого концептуального апарату на матеріалі різних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Левицький В. В.* Семасиология / В.В. Левицький. — Вінниця : Нова книга, 2006. — 508 с.
2. *Материнська О. В.* Типологія найменувань частин тіла : [монографія] / О. В. Материнська. — Донецьк : ДонНУ, 2009. — 295 с. — (Типологічні, зіставні, діахронічні дослідження ; Т. 5).
3. *Материнська О. В.* Меронімічні відношення в лексичній системі німецької та англійської мов : [монографія] / О. В. Материнська. — Донецьк : Всеукраїнське держ. багатопрофільне видавництво Донбас, 2012. — 360 с. (Типологічні, зіставні, діахронічні дослідження. — Т. 8).
4. Падучева Е. В. Динамические модели в системе языка / Е. В. Падучева. — М. : Языки славянской культуры, 2004. — 608 с.
5. *Andersen E.* Lexical Universals of Body-Part Terminology / Elaine Andersen / Universals of human languages. — Vol. 3. Word structure. — Stanford, California: Stanford University Press, 1978. — P. 335–368.
6. *Aristotle* The Metaphysics / Aristotle. — London ; New York : William Heinemann Ltd., G.P. Putnam's Sons, 1912. — 473 p.
7. *Brown C. H.* Paradigmatic relations of inclusion and identity II: Meronymy / Cecil Brown // Lexicology : an international handbook on the nature and structure of words and vocabularies : [in 2 volumes]. — Vol. 1. — Berlin ; New York : Walter de Gruyter, 2002. — P. 480–485.
8. *Chaffin R.* The concept of a semantic relation / Roger Chaffin // Frames, fields and contrast : new essays in semantic and lexical organization. — Hillsdale ; New-Jersey ; Hove ; London : Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1992. — 464 p.
9. *Cruse D. A.* On the transitivity of the part-whole relation / Alan D. Cruse // Journal of Linguistics. — 1979. — Vol. 15/1. — P. 29–38.
10. Gerstl P. Midwinters, end games and body parts. A classification of part—whole relations / Peter Gerstl, Simone Pribbenow // Parts and wholes. Integrity and Granularity. — Bericht 49. — Hamburg : Graduirtenkolleg Kognitionswissenschaft, Universität Hamburg, 1995. — S. 23–49.
11. *Górska E.* On paronymy and taxonomy / Elisabeth Górska // Studia Anglica Posnaniensia. — 2003. — V. 39. — P. 103–111.
12. Handbook of Metaphysics and Ontology / [H. Burkhard, B. Smith (Hgg.)]. — Munich ; Philadelphia ; Vienna : Philosophia, 1991. — 1005 p.
13. *Husserl E.* Zur Lehre von den Ganzen und Teilen / Edmund Husserl // Logische Untersuchungen. — Hamburg : Felix Meiner Verlag, 2009. — 813 S. — (Philosophische Bibliothek ; Bd. 601).
14. *Iris M. A.* Problems of the part-whole relation / Madelyn Ann Iris, Bonnie E. Litovitz, Martha Evens // Relational model of the lexicon. Representing knowledge in semantic networks. — Cambridge ; New-York ; New Rochelle ; Melbourne ; Sydney : Cambridge University Press, 1988. — P. 261–287.
15. Lutz C. Untersuchungen zu Teil-Ganzes Relationen. Modellierungsanforderungen und Realisierung in Beschreibungslogiken / Carstin Lutz. — Hamburg : Universität Hamburg, 1996. — Mitteilung 258. — 79 S.
16. *Materynska O.* Typologie der Körperteilbenennungen: [Monographie / [Hgg. A. Kaṭny, K. Lukas, C. Schatte] / Olena Materynska. — Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New-York, Oxford, Warszawa, Wien : Peter Lang, 2012. — 246 S. (Danziger Beiträge zur Germanistik. — Bd. 41.).
17. *Materynska O.* Typologische Verallgemeinerungen im Bereich der Meronymie / Olena Materynska // Vielheit und Einheit der Germanistik weltweit : Akten des XII. internationalen Germanistenkongresses, Warschau 2010. Interkulturelles Verstehen und Kontrastives Vergleichen. Band 13 : Formen literarischer und interkultureller Zusammenarbeit. — Frankfurt am Main u.a. : Peter Lang, 2012a. — S. 161–168.
18. *Materynska O.* Meronymie im Deutschen und Englischen // Semantik und Pragmatik im Spannungsfeld der germanistischen und kontrastiven Linguistik. — Frankfurt am Main u.a. : Peter Lang, 2013. —

S. 71–81. (Donezk Studien zur Germanistik, kontrastiven und diachronen Linguistik – Bd. 1.) 19. *Materynska O.* Teil-Ganzes Beziehungen im interkulturellen Vergleich // [Festschrift für Prof. A. Kątny zum 65. Geburtstag / Olena Materynska. – Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New-York, Oxford, Warszawa, Wien : Peter Lang, 2014. – S. 357–369 (Danziger Beiträge zur Germanistik. – Bd. 48. 20. Platon Parmenides. Griechisch / Deutsch. – Stuttgart : Philipp Reclam Jun., 1987. – 207 S. 21. *Rosch E.* Classification of real world objects : origins and representations in cognition / Eleanor Rosch / Thinking readings in cognitive science. – Cambridge ; London ; New-York ; Melbourne : Cambridge University Press, 1977. – P. 212–222. 22. Tversky B. Where partonomies and taxonomies meet / Barbara Tversky // Meanings and Prototypes. Studies in linguistic categorisation, 1990. – London ; New York : Routledge. P. 334–344. 23. *Winston M. E., Chaffin R., Herrmann D.* A taxonomy of part-whole relations / Morton E. Winston, Roger Chaffin, Douglas Herrmann // Cognitive Science : a multidisciplinary journal. – 1987. – Vol. 11. – P. 417 – 444.

*Материнская Е.В., д. филол. н., доц.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев*

МЕРОНИМИЯ В ЗЕРКАЛЕ РАЗНЫХ ЛИНГВОКУЛЬТУР

Статья посвящена исследованию логико-философской основы существования меронимических отношений (отношений между частью и целым) в лексической системе языка, особенностям языковой реализации этого типа семантических отношений в разных лингвокультурах, а также определению способов категоризации отношений между частью и целым носителями разных языков.

Ключевые слова: меронимы, меронимия, полисемия, наивная картина мира, таксономия, гипо-гиперонимия.

*Materynska O.V., Dr. habil., Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

MERONYMY IN DIFFERENT LINGUO-CULTURES

This paper dwells upon the logical and philosophical background of the meronymy relations (part-whole-relations) in the lexical system of language, denoting the peculiarities of the realization of this type of semantic relations by linguistic means, highlighting the main ways of part-whole-relations categorization by speakers of different languages.

Key words: meronyms, meronymy, polysemy, naive worldview, taxonomy, hypo-hyperonymy.